

نقش وزارت رفاه در پیشگیری از جرم
رضاهانی

سرشناسه	: مهدی، رضا، ۱۳۶۰-
عنوان و نام پدیدآور	: نقش وزارت رفاه در پیشگیری از جرم
مشخصات نشر	: تهران انتشارات دا، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۲ ص: جدول
شابک	: 978-600-7925-05-8
وضعیت فهرست نویسی	: فبیای مختصر
پادداشت	: فهرستنویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
شماره کتابشناختی ملی	: ۲۸۴۳۱۴۲

نشر دا

نقش وزارت رفاه در پیشگیری از جرم

تألیف: رضا مهدی

نوبت چاپ: اول/ ۱۳۹۴
شمارگان: ۳۰۰ نسخه/ ۱۳۹۴

حروفچینی و صفحه‌آرایی: فخرالدین اخترشناس

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۵-۰۵-۸

تهران: خ جمالزاده جنوبی، پلاک ۷۸، واحد ۱۷

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار.....
	فصل اول: پیشگیری از بزهکاری (مفهوم، مدلها، ویژگیها)
۳	مفهوم پیشگیری.....
۳	مفهوم موسع پیشگیری.....
۳	مفهوم مضیق پیشگیری.....
۴	معنای لغوی اصطلاحی پیشگیری.....
۴	تعریف بزهکاری از جرم و محدوده آن.....
۵	تفکیک پیشگیری از نظام کیفری.....
۵	تفکیک پیشگیری ز کنترل بزهکاری.....
۶	انواع پیشگیری.....
۷	طبقه اول: پیشگیری براساس نیاز.....
۸	طبقه دوم: پیشگیری عام و خاص.....
۸	طبقه سوم: پیشگیری انفعالی و پیشگیری فعال.....
۸	طبقه چهارم: پیشگیری براساس الگوی پزشکی.....
۹	طبقه پنجم: پیشگیری اجتماعی و پیشگیری وضعی.....
۱۰	طبقه ششم: پیشگیری دفاعی و پیشگیری رهایی بخش آزادان بخش.....
۱۱	فایده و امکان پیشگیری.....
۱۱	اصول حاکم بر امکان پیشگیری.....
۱۲	محدودیت ها و موانع پیشگیری.....
۱۳	مراحل و عملیات اساسی جهت پیشگیری.....
۲۰	عملیاتی کردن پیشگیری و مدیریت آن.....
۲۳	پیشگیری از بزهکاری در ایران (حمزه، ۱۳۸۱).....
۲۵	جایگاه پیشگیری از بزهکاری در قوانین ایران و اهمیت پرداختن به آن.....
	فصل دوم: بررسی ساختار، اهداف، وظایف و مسئولیتهای رفاه و تامین اجتماعی
۲۹	تاریخچه تشکیل وزارت رفاه.....
۳۰	تشکیلات سازمانی وزارت رفاه و شرح وظایف آنها.....

۳۰	معاونت حقوقی و مجلس
۳۲	معاونت هماهنگی و نظارت
۳۲	معاونت هدفمند نمودن یارانه ها و رفاه اجتماعی
۳۳	معاونت توسعه مدیریت
۳۴	دفتر فناوری اطلاعات شرح وظایف دفتر وظیفه اصلی
۳۵	اداره کل روابط عمومی و امور بین الملل
۳۶	حراست شرح وظایف وظیفه اصلی
۳۷	دفتر برنامه ریزی امور حمایتی و امدادی
۳۷	معاونت سیاست گذاری و برنامه ریزی
۳۸	دفتر هماهنگی جامع اسلام
۳۸	دبیرخانه شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی
۳۹	دبیرخانه تخلفات اداری و ترنیش
۳۹	سازمانهای تابعه وزارت رفاه و شرح وظایف آنها
۳۹	سازمان بهزیستی
۳۹	سازمان بیمه خدمات درمانی
۴۰	صندوق بازنشستگی کشوری
۴۱	صندوق تأمین اجتماعی
۴۲	صندوق بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر
۴۴	چشم انداز و مأموریت وزارت رفاه و تأمین اجتماعی با رویکرد به پیشگیری از بزهکاری
۴۴	شاخصهای تحقق چشم انداز وزارت رفاه و تأمین اجتماعی
۴۴	عنوان شاخص رفاه اجتماعی
۴۴	روش محاسبه میزان رفاه اجتماعی در سطح جامعه
۴۵	عنوان شاخص آسیب های اجتماعی
۴۵	فرمول محاسباتی و فرآیند محاسبه شاخص
۴۵	شیوع طلاق
۴۵	شیوع اعتیاد
۴۶	شیوع اقدام به خودکشی
۴۶	شیوع کودک آزاری
۴۷	عنوان شاخص خط فقر شدید

۴۷	فرمول محاسباتی و فرآیند شاخص
۴۷	عنوان شاخص بیمه اجتماعی
۴۷	فرمول محاسباتی و تعریف مفهومی آن
۴۸	فرآیند محاسبه شاخص
۴۸	عنوان شاخص: بیمه درمان
۴۸	فرمول محاسباتی و تعریف مفهومی آن
۴۸	فرآیند محاسبه شاخص
۴۸	مسائل و موضوعات استراتژیک وزارت رفاه و تأمین اجتماعی با رویکرد پیشگیری از بزهکاری
۵۰	در حوزه حمایتی و توانبخشی
۵۱	در حوزه بهسازی
۵۲	حوزه امدادی
۵۳	توصیف و تحلیل وضعیت وجود وزارت رفاه و تأمین اجتماعی
۵۳	بررسی وضعیت شاخص های سالان حوزه رفاه و تدمین اجتماعی
۵۵	توصیف و تحلیل وضعیت موجود در حوزه حمایتی و توانبخشی
۵۵	آسیب های اجتماعی
۵۵	توصیف وضعیت موجود
۶۰	زنان خودسرپرست و سرپرست خانوار
۶۰	توصیف وضعیت موجود
۶۱	سازمان های مردم نهاد
۶۱	توصیف وضعیت موجود
۶۲	فقرزدایی
۶۲	توصیف وضعیت موجود
۶۴	توانمندسازی
۶۴	توصیف وضعیت موجود
۶۴	نظام پرداخت یارانه ها
۶۴	روش های مبتنی بر شناسایی گروههای هدف
۶۵	تحلیل وضعیت موجود
۶۶	توصیف و تحلیل وضعیت موجود حوزه امدادی
۶۶	توصیف وضعیت موجود

- توصیف وضعیت موجود در حوزه بیمه های اجتماعی ۶۶
- توصیف وضعیت موجود در حوزه بیمه درمان ۷۳
- توصیف وضعیت موجود حوزه منابع انسانی ۷۴
- تحلیل نهایی وضعیت موجود وزارت رفاه و تأمین اجتماعی ۷۶
- اهداف میان مدت وزارت رفاه و تأمین اجتماعی ۷۸
- اهداف میان مدت و راهبردهای تحقق آن در وزارت رفاه و تأمین اجتماعی ۷۹
- هدف: افزایش شاخص رفاه اجتماعی هر سال به میزان ۸ درصد ۷۹
- هدف: کاهش نرخ بروز آسیب های اجتماعی به میزان ۱۰ درصد در هر سال ۷۹
- هدف کاهش تعداد افراد زیر خط فقر شدید به میزان ۸۰ درصد ۸۰
- هدف افزایش میزان دریافت مستمری بگیران متناسب با نرخ تورم ۸۰
- هدف افزایش تعداد بیمه شدگان تأمین اجتماعی به ۸۰ درصد جمعیت کشور ۸۰
- هدف حفظ پایداری صندوق های بیمه ای و افزایش میزان درآمد صندوق ها به نسبت مصارف آنها ۸۱
- حداقل به میزان یک درصد در سال ۸۱
- هدف افزایش کمی و کیفی پوشش بیمه درمانی به ۱۰ درصد جمعیت کشور ۸۱
- هدف کاهش سهم مردم از پرداخت هزینه های درمانی به ۳۰ درصد ۸۱
- هدف افزایش رضایتمندی مردم از خدمات به میزان ۲۰ درصد نسبت به اول برنامه ۸۲
- هدف افزایش دانش مداری ۸۲
- هدف ارتقاء بهره وری سرمایه های انسانی ۸۲
- هدف بهبود ساختار و روش های انجام کار راهبردها ۸۳
- هدف ارتقاء و بهبود سطح فناوری ۸۳

فصل سوم: طرح جامع وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در خصوص کار راهبردی پیشگیری از آسیب های اجتماعی

- رویکرد وزارت رفاه و تأمین اجتماعی به پیشگیری از جرم ۸۵
- مستندات قانونی ۸۶
- جایگاه آسیب های اجتماعی در قوانین ۸۶
- ارزیابی وضعیت موجود مشکلات اجتماعی در ایران ۸۹
- توصیف وضعیت موجود ۸۹
- تحلیل وضعیت موجود ۹۳
- چالشها و تنگنای اساسی و مهم (موانع پیشرو برای اصلاح موجود و اجرای برنامه های کنترل و کاهش در

آینده).....	۹۶
چالش در سطح خرد (مشکلات در سطح فردی و خانوادگی).....	۹۶
چالشها در سطح میانه (موانع در سطح سازمانهای مسئول و نهادهای اجرایی و...).....	۹۶
چالشها در سطح کلان.....	۹۷
سیاستها و خط مشی های وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در خصوص کنترل و پیشگیری از بزهکاری.....	۹۷
رویکرد وزارت رفاه و تأمین اجتماعی به پیشگیری اولیه از بزهکاری.....	۹۸
اولویت ارتقای رفاه و پیشگیری از مشکلات اجتماعی بر کنترل و کاهش مشکلات اجتماعی.....	۹۸
برنامه های ارتقای کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی در آحاد جامعه با رویکرد پیشگیری اولیه.....	۹۹
آموزش مهارت های زندگی اجتماعی.....	۹۹
تأکید بر مقتضای های فردی (روانشناختی) و سازمانی.....	۱۰۰
اطلاع رسانی و احساس سازی در زمینه پیشگیری از آسیب های اجتماعی و خطرات ناشی از آن.....	۱۰۰
تقویت ساختاری دستگاه های دولتی و غیردولتی فعال در زمینه کاهش و کنترل مشکلات و آسیب های اجتماعی.....	۱۰۱
تأکید بر افزایش و بهبود کیفیت - مایتهای اجتماعی.....	۱۰۱
تأکید بر کاهش فشارهای اجتماعی.....	۱۰۲
تأکید بر برنامه های مشارکت طلبانه و مبتنی بر اجتماعات محلی.....	۱۰۲
ارکان توسعه مشارکتی عبارتست از:.....	۱۰۲
رویکرد وزارت رفاه و تأمین اجتماعی به پیشگیری ثانویه از بزهکاری:.....	۱۰۲
اولویت توانمند سازی بر حمایت صرف از گروه های آسیب دیده اجتماعی و در معرض آسیب:.....	۱۰۳
اهداف وزارت رفاه از توانمند سازی.....	۱۰۴
برنامه ملی پیشگیری ثانویه از مشکلات اجتماعی در گروه های در معرض خطر با نظارت وزارت رفاه.....	۱۰۴
ساماندهی افراد شناسایی شده و ایجاد تشکل.....	۱۰۴
رویکردهای توانمند سازی.....	۱۰۵
رویکرد وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در پیشگیری ثالث از بزهکاری.....	۱۰۵
برنامه های کنترل و پیشگیری ثالث مشکلات اجتماعی گروه های آسیب دیده اجتماعی و بازتوانی آنها.....	۱۰۶
.....	۱۰۶
طرح اول.....	۱۰۶
خدمات ارائه شده توسط همیاران سلامت روانی و اجتماعی سازمان بهزیستی کشور.....	۱۰۶
نقش سلامت روان در ظهور رفتارهای پرخطر.....	۱۰۷

۱۰۷	طرح دوم
۱۰۸	طرح دادگاه مدار برای معنادان
۱۰۸	ترك اعتياد به روش بستری
۱۰۸	ترك اعتياد به روش اجتماع درمان مدار
۱۱۱	منابع و مآخذ
۱۱۲	ب: مقالات

www.ketab.ir

پیشگفتار

کتاب حاضر به بررسی ضرورت توجه سایر حوزه‌های مؤثر در پیشگیری از وقوع جرم در تعامل با قوه قضائیه می‌پردازد. یکی از این حوزه‌ها توجه به نقش وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در پیشگیری از وقوع جرم می‌باشد. محور قرار دادن برنامه‌ها و طرح‌هایی که وزارت رفاه و تأمین اجتماعی به موجب قانون و آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها به منظور پیشگیری از بزهکاری انجام می‌دهند و نیز پاسخ‌گویی به این سؤالات که این وزارتخانه چگونه و با الهام از کدام مدل پیشگیری در امر پیشگیری از بزهکاری، نقش ایفا می‌نماید و دیگر اینکه وزارت رفاه در راستای پیشگیری از بزهکاری زنان و کودکان و طلاق و اعتیاد چه برنامه‌ها تدوین و ارائه می‌نماید از جمله اهدافی است که پایان‌نامه مذکور در راستای پاسخ به آنها تدوین شده با توجه به اینکه ماهیت تحقیق توصیفی - تحلیلی می‌باشد - جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از روش میدانی و کتابخانه‌ای استفاده شده است.

با بررسی قوانین و آیین‌نامه که تشریح‌کننده فعالیت‌های وزارت رفاه و تأمین اجتماعی می‌باشد این نتیجه حاصل گردید که این وزارتخانه در رهگذر برنامه‌های راهبردی خود و با رویکرد حمایتی، اصلاحی و با الهام پیشگیری سه مرحله‌ای (اولیه - ثانویه - ثالث) بلندمدت و کوتاه مدت و پیشگیری اجتماعی درصدد پیشگیری از بزهکاری می‌باشد. این وزارتخانه در راستای فعالیت‌های خویش در پی آن است که در مرحله اول افراد جامعه در دام علل و عوامل بزهکاری گرفتار نشوند و در مرحله دوم یعنی بعد از گرفتار شدن در دام علل و عوامل بزهکاری انحراف با ارائه خدمات تخصصی درصدد رفع علل و عوامل مذکور برآید.

و در مرحله سوم یعنی بعد از ارتکاب بزه و منحرف شدن افراد جامعه، با ارائه فعالیت‌های خویش سعی در جلوگیری از تکرار بزهکاری دارد.

مقدمه

برنامه‌ریزی برای کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی و جرایم از وظایف حاکمیت‌ها می‌باشد تا با اتخاذ تدابیر مناسب و تدوین برنامه‌های کاربردی بستر لازم را برای ارتقاء سلامت اجتماعی مردم و جامعه فراهم کنند. در این راستا جوامعی موفق خواهند بود که از تمام ظرفیت‌های موجود در جامعه بهره‌گیرند. سره‌انیز از این قاعده مستثنی نبوده، نیستونخواهد بود. گرچه در ایران در حوزه پیشگیری از وقوع جرم عمدتاً برخوردهای قهری محور مداخلات بوده است اما نتایج حاصل از آن زیاد رضایت‌بخش نبوده که افزایش پرونده‌های قضایی افزایش تعداد زندان و غیره موید نکته فوق می‌باشد. عمده‌ترین آسیب‌های پیشگیری از وقوع جرم مد نظر بوده و همچنین پیشگیری‌های وضعی در زمینه پیشگیری از وقوع جرم مد نظر بوده که آنها هم از فراگیری و جامعیت لازم و اثرگذاری برخوردار نبودند که با توجه به ماهیت موضوعات اجتماعی نباید انتظار هم داشت که در برخوردهای قضایی - انتظامی در این زمینه اثرگذاری پایدار و مستمر داشته باشد، بعنوان مثال: در ابتدای بعد از انقلاب اسامی افراد معتاد مواد مخدر اعدام می‌شدند، سؤال این است که آیا تعداد معتاد کمتر شده است؟ اسامی معتادین بالا رفته است؟ آیا طرح‌های متعددی از قبیل: والعادیات و غیره که که اجرا شده است توانسته در این زمینه تأثیر پایدار و ماندگار داشته باشد قابل ذکر است که با پیچیده‌تر شدن روابط مهاجرت بی‌رویه به شهرهای بزرگ تنوع و فراوانی آسیب‌های اجتماعی را به همراه داشته است. توجه به آمار مراجعین به مراکز مشاوره و آسیب‌های اجتماعی سازمان بهزیستی کشور، میانگین سنی این گروه‌ها دچار آسیب از اواخر دهه سوم زندگی به اوایل دوره جوانی کاهش یافته است. دورانی که هر فرد با بحران هویت مواجه شده و بیش از هر زمان دیگر آمادگی برای ابتلا به رفتارهای انحرافی را دارد فقدان برنامه و سیاست هماهنگ در زمینه آسیب‌ها و مشکلات اجتماعی، زمینه‌های مستعد برای افزایش شیوع و بروز مشکلات اجتماعی به دلیل جمعیت جوان کشور، و وجود پدیده‌های اجتماعی مهمی همچون مهاجرت فزاینده و شهرنشینی، گسترش مناطق

حاشیه‌نشین و آمار روز افزون مشکلات اجتماعی مثل اعتیاد، جرم خشونت از دلایل مهمی هستند که بازنگری جدی در برنامه‌های ناکارآمد گذشته و اصلاح دیدگاهی و رویکردها نسبت به مسایل اجتماعی و ارتقای فعالیت هماهنگ دستگاهها را اجتناب ناپذیر می‌نماید. به همین دلیل نباید از سایر ظرفیت‌ها و جنبه‌های پیشگیری از وقوع جرم غفلت کرد که از مهمترین آنها می‌توان به پیشگیری اجتماعی اشاره و توجه کرد که بدون شک با توجه به ماهیت اجتماعی موضوعات اجتماعی تقویت این جنبه می‌تواند بسیار مؤثر باشد. البته این پایان‌نامه به معنای این نیست که سایر جنبه‌ها نباید مدنظر باشند که منظور این است که اولین و آخرین اقدامات در این زمینه باید صرفاً انتظامی و قضایی باشد.

در این اثر تلاش بر این شده است که به توضیح و تحلیل یکی از وظایف وزارت رفاه و تأمین اجتماعی بر اساس اصول ۲۱ و ۲۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در چارچوب سند چشم‌انداز توسعه به ویژه ماده ۹۷ همچنین مواد ۱، ۴، ۵، ۶، ۸، ۹، ۱۵، ۱۶ قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی که زمینه‌ساز برای تحقق اصول فراگیری، جامعیت، بسط پوشش بیمه، حمایتی و امدادی کشور و ایجاد هماهنگی و برنامه‌های اجرای قلمروهای سه‌گانه نظام جامع تأمین اجتماعی پرداخته و همچنین به بررسی شرایط موجود وزارت رفاه و تأمین اجتماعی و برنامه راهبردی تهیه شده شامل: مأموریت، چشمه‌انداز، شاخص تحقق آن، ارزشها، ذینفعان موضوعات استراتژیک و توصیف اهداف میان مدت و راهبردی‌های دین اهداف و اینکه در آینده می‌خواهد به چه نقطه برسد و راهبردهای مناسب در جهت رسیدن به این دورنما و سازمانها و نهادهایی که در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی فعالیت می‌کنند، بحث شده است.

این اثر در سه فصل تنظیم شده است، فصل اول به مباحثی همچون مفهوم پیشگیری، معانی لغوی و تعریف و انواع و فایده پیشگیری، در فصل دوم ساختار و بررسی اهداف تشکیل وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در پیشگیری از جرم مورد بررسی قرار گرفته و در فصل سوم به بررسی طرح جامع وزارت رفاه و تأمین اجتماعی در خصوص کنترل و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی می‌پردازیم.